

БЪЛГАРО-ХЪРВАТСКИ НАУЧНИ, ДИПЛОМАТИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ВРЪЗКИ. МИНАЛО, НАСТОЯЩЕ И БЪДЕЩЕ

Доц. д-р Антоанета Балчева

Институт за балканистика с Център по тракология
„Проф. Александър Фол“ – БАН

На 28 – 30 септември 2022 г. в Аулата на Философския факултет на Загребския университет се състоя международната конференция „Хървати и българи. Дипломация, политика, култура и наука“. Научният форум бе посветен на 25-годишнината от установяването на научното сътрудничество между Българската академия на науките и Хърватската академия на науките и изкуствата и на 30-годишнината от установяването на дипломатическите отношения между Република България и Република Хърватия. ИБЦТ – БАН, бе представен в програмата с осем учени от общо 28 участници, представители на двете академии и сродни научни институции, сред които са СУ „Св. Климент Охридски“, Загребският университет, музеи и др. Организатори на конференцията бяха Отделението за исторически науки към ХАЗУ, Научният съвет за изследване на връзките между Хърватия и Югоизточна Европа в историческа перспектива, българското посолство в Република Хърватия и Хърватско-българското дружество в Загреб съвместно с Института за балканистика с Център по тракология при Българската академия на науките.

Поздравителна реч към участниците изнесоха акад. Йосип Братулич, акад. Ст. Чосич, проф. д-р Дамир Карбич, проф. д.и.н. Светлозар Елдъров и доц. д-р Антоанета Балчева (ИБЦТ – БАН). Конференцията беше открита с пленарните док-лади на извънредния и пълномощен посланик на Република България в Република Хърватия Генка Георгиева и на директора на Отделението за исторически науки към ХАЗУ проф. д-р Дамир Карбич.

В програмата на конференцията бяха включени четири отделни панела, оформени на тематичен и хронологически принцип.

Посланикът на Република България в Загреб Генка Георгиева запозна аудиторията с ролята на България в процеса на международното признаване на независимостта на Хърватия след отделянето ѝ от Югославия през 1992 г. Нейният доклад бе допълнен от изследването на д-р Бисер Банчев от ИБЦТ

при БАН, в което бяха цитирани нови архивни материали от Министерството на външните работи, допълващи тази интересна проблематика.

Неизвестни и недобре изяснени досега моменти от отношенията между българи и дубровничани през Късното средновековие бяха в основата на изследванията на проф. Зоран Ладич от Отделението за исторически науки към Хърватската академия на науките и на доц. Вийеран Курсар от Философския факултет на Загребския университет.

Съществуващата традиция в проучването на двустранното културно-историческо наследство с нови идеи и подходи за разчитане на общото минало бе обогатена и от докладите, посветени на интензивните контакти между българи и хървати през възрожденския период. Сред тях се открояват проучванията на доц. Марияна Стамова от ИБЦТ – БАН, съавтор на доклада, разглеждащ вестника на Джаковско-сремската епархия, както и на доц. Наум Кайчев от СУ „Св. Климент Охридски“, разясняващ въпроса за мястото и ролята на българите в националните представи на Иван Кукулевич Сакцински.

Съвременен анализ на българо-хърватските отношения, в периода след Освобождението на страната ни през 1878 г., бе представен в изследванията на проф. д.и.н. Светлозар Елдъров и на докторанта Кирил Илиев от ИБЦТ, фокусирани съответно върху хърватските пътеписи за България до 1912 г., Славянския събор в София (1910 г.) и икономическите проекти на неославизма.

Значителна част от проучванията бе посветена на междувоенния и военния период в общуването между двата южнославянски народа, като тези на гл. ас. Ивайло Начев (ИБЦТ – БАН), засягащи връзките между българските дружества „Юнак“ и хърватското „Сокол“ в периода до Втората световна война; на доц. Марко Колич от Философския факултет на Загребския университет „Българските студенти в Медицинския факултет на Загребския университет между 1918 г. и 1941 г.“; на доц. д-р Ирина Огнянова (ИБЦТ – БАН) „Власт, религия и църква в Хърватия (1945 – 1953 г.)“; на доц. д.и.н. Николай Кочанков „Хърватско-унгарските противоречия в годините на Втората световна война и българската дипломация“ от Националния исторически музей – София, и на Диана Гласнова от Хърватско-българското дружество в Загреб, анализиращи хърватския поглед към българския дипломат Димитър (Минчо) Несторов. Доц. д-р Спас Ташев от Института за демография – БАН, пък запозна аудиторията с българо-македонските връзки в емиграция през комунистическия период.

Специален акцент върху утвърдилият се през столетията модел на добросъседство, взаимност и солидарност между българи и хървати придадоха докладите, посветени на „лицата на паметта“, изиграли основна роля в динамичния обмен на духовни ценности и идеи между двата народа: „Поемата *Vienac* (1899) на българския литератор и политик Димитър Попов и нейният прагматичен и културологичен аспект“ на проф. Мирко Чурич от дружеството „Ма-

тица Хърватска“ в Джаково и на Тихана Луетич от Отделението за исторически науки към ХАЗУ – „Хърватският историк Фердо Шишич и българите“.

Особен дял в изграждането на цялостния, многопластов образ на българо-хърватската историческа и културна взаимност заемаха докладите, свързани с рецептивния модел на общуване в областта на литературата, театъра и езикознанието. Върху своеобразния трансфер на български идеи, теми и образи в хърватската енциклопедистика до 1950 г. бе съсредоточен анализът на Крешимир Белошевич от Загреб, а доц. Вийекослава Юрдана от Университета „Юрай Добрила“ в Пула се спря върху присъствието на „Малкия българин“ на Виктор Цар Емин на страниците на списание „Млади хърват“.

Задълбочен и оригинален прочит на значението на интервютата във взаимната рецепция на хърватската и българската литература след 1989 г. предостави докладът на доц. Ина Христова от СУ „Св. Климент Охридски“. Върху възприемането на новите театрални форми, отразяващи очакванията на критиката и нагласите на публиката в България през междувоенния период, бе фокусирано проучването на доц. Антоанета Балчева от ИБЦТ – БАН, „Авантюристът пред вратата на Милан Бегович в репертоара на Народния театър в София“. В оптиката на пресичането между историческа реконструкция и съвременна проблематика бяха преосмислени и постиженията на българската хърватистика, изтъкнати от доц. Людмила Миндова (ИБЦТ – БАН). Събирателният образ на този рецептивен модел на общуване бе обговорен в текста на доц. Ксения Банович „Рецепция на българската литература в Хърватия: 135 години литературно-културни и издателски връзки“.

Участието на учени от Отделението за исторически науки към ХАЗУ, ИБЦТ – БАН, Загребския университет, СУ „Св. Климент Охридски“ и други сродни институции в състоялата се конференция допринесе за изграждането на разностранна и систематизирана представа за развитието на българо-хърватските отношения, разкривайки неизследвани досега полета от историческата и културната летопис на двата народа.

BULGARIAN-CROATIAN SCIENTIFIC, DIPLOMATIC AND CULTURAL RELATIONS. PAST, PRESENT AND FUTURE

✉ **Dr. Antoaneta Balcheva, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-6001-9622

Institute of Balkan Studies and Centre of Tracology

Bulgarian Academy of Sciences

45, Moskovska St.

1000 Sofia, Bulgaria

E-mail: ani.balcheva@balkanstudies.bg